

TASAVVUFUN ANA KONULARI (7)

(...dünden devam)

a) Hazarât-i Hams (beş mertebe):

İbnu'l-Arabî ve ondan sonrakilerin vahdet-i vücudçu tezlerine göre Allah'ın isim ve sıfatlarının bir tezahürü olan bu cihan, beş mertebede meydana gelmiştir. Allah'ın zatının ve sıfatlarının sonu olmadığı gibi cihanın da sonu yoktur. Çünkü cihan, Allah'ın isim ve sıfatlarının aynasıdır. Demek ki, âlemler de sonsuzdur. "O, her gün başka bir şandadır" (Rahman Sûresi: 29) âyeti gereğince Tanrı işlerinin sonu yoktur. Allah, kudretinin yüceliğinden, bir kuluna aynı surette iki defa görünmez, iki kuluna da bir surette görünmez. Yalnız âlemlere toptan on sekiz, parça parça on sekiz bin demişlerdir. Bunlar itibâridir. Bütün bu sonsuz âlemleri, beş mertebe, içine almaktadır:

1. Birinci mertebe ğayb-i mutlak (mutlak gizlilik) mertebesidir. Bu mertebeye *ğayb-i mutlak, lâ te'ayyün âlemi, itlak âlemi, mutlak 'amâ, mahz vücud, mutlak vücud, sırf zat, Ümmü'l-Kitâb, mutlak beyan, basit nokta, ğayblerin ğaybi* gibi isimler de verilir. Bu mertebede ne isim ne resim ne sıfat, ne sıfatlanan vardır. Bu mertebede asla şehadet âlemi yoktur. Bu mertebede Allah tam kemal halindedir, henüz isim ve sıfatlar dairesine inmemiştir. Bütün şekil isimleri Hakk'ın zâtında yok olmuştur:

"İnsana hiç anılan bir şey olmadığı bir zaman geldi mi?" (İnsan: 1). "Allah vardı, kendisiyle beraber bir şey yoktu" (İbn Hibban, Hâkim ve İbnu Ebi Şeybe rivayet etmişlerdir (Keşfu'l-Hafâ, 130)).

2. İkinci mertebe *Ceberût âlemi, ilk te'ayyün, ilk tecellî, 'akl-ı evvel ilk cevher, hakikat-i Muhammediyye, izafî ruh, küllî ruh, ğayb-i muzaf, kitabü'l-mubîn* mertebesidir. Bunlar hep aynı mertebeye verilen isimlerdir. Ummu'l-kitab mertebesinde toplu olan varlık, bu makamda açılmış, detaylanmıştır.

3. Üçüncü mertebe, melekût âlemidir. Buna *misal âlemi, vahidiy-yet, ikinci te'ayyün, ikinci tecellî, sidretü'l-muntehâ, emir âlemi, küçük berzah ve tafsil âlemi*

de denir. Bu âlem, şehadet âlemine yakın ğayb-i muzaf âlemidir.

4. Dördüncü mertebe mutlak *şühud mertebesidir* ki buna *şehadet âlemi, mülk âlemi, nâsut âlemi, his âlemi, unsurlar âlemi, felekler âlemi, yıldızlar âlemi* denir. Şehadet âleminden başka âlemlere *ğayb âlemi* de denir, emir âlemi de denir. Böylece başlıca iki âlem olmaktadır:
a) Ğayb âlemi, b) Şehâdet âlemi.

(devamı yarın..)